

Александра Л. Цолић Јовановић¹
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику

О ОДНОСУ ГЕНИТИВА И АКУЗАТИВА ДИРЕКТНОГ ОБЈЕКТА У РОМАНУ О ТРОЈИ²

Апстракт: Предмет овог рада представља однос генитива и акузатива директног објекта у старосрпском Роману о Троји из XV века. Конкуренција двеју форми посведочена је уз глаголе одређених семантичких класа, уз инфинитив на месту некадашњег супина и уз негацију, при чему се у свим овим категоријама изворним падежом директног објекта сматра, у начелу, генитив. Анализа показује да је уз глаголе и уз инфинитив на месту супина генитив сачуван у траговима, док су уз негацију два падежа у односу интензивне конкуренције, са благом доминацијом акузатива. Добијени резултати сагледавају се у контексту развоја српског језика и у балто-словенском контексту, а тумаче у светлу развоја синтаксичке транзитивности.

Кључне речи: *старосрпски језик, директни објекат, генитив, акузатив, Роман о Троји*

1. Увод. Кретање праиндоевропског од језика активне ка језику номинативне типологије реализује се кроз развој синтаксичке транзитивности. Овај процес се, између осталог, манифестује граматикализацијом акузатива као падежа директног објекта, и то тако што се, с једне стране, акузатив повлачи из адвербијалног поља, препуштајући га млађим падежним облицима и предлошко-падежним конструкцијама, док, с друге стране, привлачи нове семантичке улоге, нарочито оне до тада карактеристичне за датив и генитив. Ове промене одвијају се градуално и залазе у историје посебних индоевропских

¹aleksandra.colic@ff.uns.ac.rs

²Овај рад настао је у оквиру пројекта *Историја српског језика* (бр. 178001), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

језика, укључујући прасловенски и старе словенске језике (Grković-Mejdžor 2007: 80, 94).

У позном прасловенском, о чему сведоче старословенски канонски споменици, уз глаголе одређених семантичких класа, уз супин и уз негацију запажа се конкуренција генитивног и акузативног облика. У овим категоријама као изворни падеж директног објекта постулира се, у начелу, генитив (в. нпр. Večerka 1963: 206–216). Кроз историју српског језика долази до његовог даљег потискивања и експанзије акузатива (в. Gortan-Premk 1971: 73–87, 97–103), при чему у постојећим сазнањима о хронологији и току овог процеса има релативно великих празнина.³ Стога је предмет овог рада управо однос двеју форми у сфери директног објекта у старосрпском *Роману о Троји* из XV века⁴. Најпре се утврђује њихов синтаксичко-семантички и фреквенцијски статус у датом тексту, а добијени резултати сагледавају се и тумаче у контексту развоја српског језика и у балто-словенском контексту, а у светлу развоја синтаксичке транзитивности.

2. Генитив vs. акузатив директног објекта уз глаголе одређених семантичких класа. Паралелна употреба генитивног и акузативног облика објекатске допуне забележена је уз читав низ глагола, како у старословенском (Vaillant 1977: 56–65), тако и у старим словенским језицима, нпр. староруском (Krys'ko 2006²: 175–282), старочешком (Gebauer 1929), старосрпском (Gortan-Premk 1971: 100–101). Шири дијахрона перспектива сугерише да употреба генитива има индоевропске корене и обично се објашњава присуством својеврсне

³ У нашој историјској лингвистици нема много прилога посвећених (и) објекатској проблематици. Ту су, с једне стране, студије Ј. Грковић-Мејдор (1993) и Н. Драгин (2007), које се баве језиком у конкретним српкословенским текстовима, уз осврт на поједине теме везане за објекат, и с друге стране, рецентнији радови Ј. Грковић-Мејдор о развоју синтаксичке транзитивности (2007: 77–97, 2013: 8–32, 33–54). Предмет монографије Д. Гортан-Премк (1971) јесте тумачење акузативних синтагми у савременом српскохрватском језику, те се за старосрпском грађом посеже повремено, са циљем бољег разумевања појава у идиому који је у фокусу њеног интересовања. Заједнички именитељ наведених прилога је, у мањој или већој мери, и тема нашег рада. Ипак, проблем односа генитива и акузатива директног објекта у ранијим фазама развоја српског језика до сада није системски обрађиван.

⁴ Док се настанак редакције текста везује за дубровачку средину, овај једини данас познати препис начињен је највероватније на територији источне Србије и део је *Зборника* бр. 771 (381), који се чува у Народној библиотеци „Кирил и Методиј” у Софији (Marinković 1986). Извор за истраживање представља текст *Романа о Троји* у оквиру фототипског издања наведеног рукописа: Милутиновић, Милан, Петар Караангов (ур.) (1987), *Софијска илустрована Александрида*, Београд–Софија: Народна библиотека Србије – Народна библиотека „Кирил и Методиј”, 220а–273б.

партитивне⁵ компоненте у семантичкој структури тих глагола (Brugman 1905: 461–462).

Старосрпски материјал показује да је реч о глаголима којима се сигнализира тек успостављање одређеног односа између субјекта и објекта,⁶ при чему именице у функцији објекта најчешће представљају аниматне и апстрактне појмове (Gortan-Premk 1971: 99, 102). За разматрање конкуренције двају падежа у *Роману о Троји* релевантни су одређени глаголи визуалне перцепције и усмерености ка циљу. Њихов објекат је по правилу у акузативу, или се облик може двоструко тумачити због синкретизма у категорији [живо +]. Али, и (потенцијални) генитив репрезентован је по једним примером.⁷

Објекат уз глагол видѣти у старословенском језику убедљиво доминантно уобличен је акузативом, мада су посведочени и спорадични примери са генитивом (Klenin 1987: 416).⁸ Тако је и у старим словенским језицима (Krys'ko 2006²: 191–196; Gebauer 1929: 359; Gortan-Premk 1971: 97).

У *Роману о Троји* од укупно 23 потврде, објекат овог глагола 17 пута је у акузативу (примери 1–3), док се због једначења двеју форми код именица

⁵ Од ових треба разликовати глаголе уз које се од праиндоевропског (Kurylowicz 1964: 184) па све до савремених словенских језика употребљавају оба падежа, с тим да генитив уноси обележје [партитивност +], а акузатив [партитивност -]. Они нису предмет нашег интересовања, мада у *Роману о Троји* уз такве глаголе стоји објекат у акузативу, уп. пр. и *закѣно видѣхотъ и єдноѣ коупоѣ вѣно пѣахотъ сѣ єѣноѣ цѣѣѣѣ* (2306/19–21). О статусу партитивног генитива у савременом српском језику нема експлицитних података, док се за хрватску варијанту истиче да „*će getko koji mlađi govornik upotrebiti izgaz jedem kruha*” (Mihaljević 2014: 39).

⁶ Према терминологији Д. Гортан-Премк (1971: 100), то су глаголи из категорија *опажајно-сазнајних и емотивних односа и из категорија односа ангажовања без модификација и релативних модификација*.

⁷ У студији Д. Гортан-Премк (1971: 97–103) нема података о фреквенцијском односу генитива и акузатива, ни за разматрану грађу у целини, ни за поједине глаголе.

⁸ Начелна разлика између употребе генитива и акузатива формулисана је на основу глагола аудитивне перцепције: „This genitive is commonly used to represent the act of hearing as a process affecting the subjective consciousness, while the accusative serves to denote a discovery of an external fact” (Moehring 1959: 87). У *Маријином јеванђељу*, које се сматра најближим првобитном словенском преводу четворојеванђеља, добро се чува ова индоевропска дистинкција: значење ‘слушати / чути х’ формализује помоћу глагола *слѣшатн* са акузативом, а семантика ‘придржавати се савета, заповести, покоравати се’ помоћу *слѣшатн* са генитивом, који по пореку представља архаични генитив агенса (извора) (Grković-Mejdžor 2013: 376–382). С друге стране, код глагола визуалне перцепције нема такве (јасне) разлике. У њиховом случају „источник и сам знак (зрительный образ) нередко совпадают” (Krys'ko 2006²: 192), чиме би се можда могла објаснити склоност ка акузативу (барем у словенским језицима) и тек повремена употреба генитива.

мушког рода са обележјем [живо +], као и код неких заменица, у 5 примера облик не може установити (пример 4):⁹

(1) н оу тоу ноць гѣ|пгѣ анѣдропѣ видѣ сѣ|н|стрѣшь|н · (254а/22–23);

(2) н видѣ нѣговоу лѣпотоу н неговоу доброу · (229а/2–3);

(3) н видѣ · въ снѣ видѣнїе ерѣ родн главню · (220а/6–7);

(4) н тѣдн нздѣ ѣкторѣ кра|а| на рѣванїю · н потроколоушь ороужѣ се н оу|сѣ|а| на парїжа · н ондѣ прѣма ѣкторуу · н видѣше га трѣтане · (251а/10–13).

Примећен је један случај у којем би се форма директног објекта уз глагол видѣти могла тумачити као генитив – реч је, заправо, о релативизатору иже:¹⁰

(5) н пробоудн се гагоупа гѣ|пгѣ ѿ|т| сна своѣго · н затѣ сказоватн моужоу своѣмоу прѣамоушоу краљу : сѣнь нгоже видѣ · (220а/10–13).

Будући да је реч о сну којим се предвиђа пропаст Троје, постоји могућност да је посреди маркирање атипичног објекта, који се одликује референцијалношћу и/или већим значајем за контекст или ситуацију, тако што му се придаје аниматни облик – мада би у том случају, како се традиционално сматра, ово био акузатив синкретичан са генитивом (Stefanović 2008: 202–204).¹¹

Глаголу оупрашати¹² иманентна је напоредна употреба оба падежа (Krys'ko 2006²: 219), будући да његова семантика подразумева усмереност ка циљу, који је уједно и потенцијални извор информације. У *Роману о Троји*, од укупно 5 потврда, 4 пута могуће је двоструко тумачење облика (примери 6–9), док би један објекат уз овај глагол могао бити у генитиву (пример 10):

(6) а се агаменонѣ црѣ н мѣ|н|лаоушь црѣ оупрашають калкаша попа ѿ вљна|х| морскы|х| : (236а/8–9);

⁹ У случају глагола видѣти примери се наводе илустративно. За друге глаголе грађа се, будући невелика, даје у целини.

¹⁰ Релативна заменица као релативизатор има двоструку улогу – везничку, јер је маркер зависности, и заменичку, јер заступа антецедент у синтаксичко-семантичком и прагматичком смислу, уједно представљајући конституент зависне реченице (в. Kordić 1995: 36–37).

¹¹ У начелу, обележја рода и броја (и аниматности) релативизатор „наслеђује” од антецедента, док падеж релативизатора зависи од његове синтаксичке улоге и рекцијских потенцијала глагола у предикату релативне реченице. Глагол видѣти отвара могућност и за акузативни и за генитивни облик објекта-релативизатора. На коначан избор у примеру (5) по свој прилици утичу семантичка и прагматичка својства антецедента (именица сѣнь).

¹² Занимљиво је да се у RJAзу (81/82: 730) наводи да потврде овог глагола датирају из периода од XV до XVIII века и да су „gotovo sve iz dubrovačkog govora i sa čakavskog područja”. В. напомену 4.

(7) н слыша то анцнлешъ н прнзва къ себѣ ка|л|каша попа н оупрашаше га н говораше моу (246а/7–9);

(8) н прнзва себѣ калкаша попа · н оупрашахоу га (235б/10–11);

(9) И оупрашавъ га н рече|т| моу менелаоушь црѣ · (230а/10–11);

(10) а се прѣиемоушь краль оупраша пророковъ о снѣ женѣ своен цю моу хошетъ быти : (221б/19–20).

Ипак, ни у примеру (10) не треба сасвим искључити могућност једначења акузатива са генитивом у случају [живо +]. Иако је овај синкретизам у множини одлика словенског севера, његове потврде забележене су и на југу.¹³ Овакву интерпретацију можда подржава пример (11), утолико више што је именица окружена придевима (в. напомену 13), мада би се ту могло радити и о генитиву изазваном префиксом глагола у предикату (в. Krus'ko 2006²: 181):

(11) н тоу о|т|ганаше многын|х| храбры|х| витезѣ|х| · н н велнцѣ|х| застоупъ · (244б/18–19).

Типични глаголи стремљења ка циљу јесу *искати* и *просити*. Оба имају основну семантику 'тражити', која је у случају *просити* обогаћена експресивношћу. Глагол *искати* у тексту је потврђен 4 пута, а у њих 3 облик се не може са сигурношћу утврдити (примери 12–14). Глагол *просити* јавља се у 6 примера, од чега му је објекат 2 пута у акузативу (примери 15 и 16) и 3 пута са могућим различитим тумачењем облика (примери 16 и 17):

(12) н иска га атак'ша тел'моны|к| по мнозе|х| страна|х| н отоцѣ|х| · н не може га ннг|д|ѣ ворѣстн · (239б/19–21);

(13) н потомъ агамеонъ црѣ н менелаоушь црѣ · прнзваста оурикшнша н рекоста моу походн искати анцнлеша · (241б/4–7);

(14) н иска га атак'ша тел'моны|к| по мнозе|х| страна|х| н отоцѣ|х| · (239б/19–21);

(15) бра|т| мн ке|т| братннн ороужїа прошоу · (263а/13–14);

(16) грѣ|т|сн зрове къдн |б| могло сїе ороужїе говорн|т| · не бы атак'|ш| оружннн просн|л| · ноу бы ороужїе атакшоу проснло · (262б/9–13);

¹³ Овај синкретизам Даничић (1874: 202) код заменица бележи „доста често”. Среће се и у трима приморским лекционарима из XV века, које је испитивао М. Решетар, поготово код заменица, придева, бројева и партиципа (уп. пр. 11) (Rešetar 1989: 187). Можда је значајно истаћи да поменути текстови, укључујући *Роман о Троји*, датирају из периода када се нпр. у староруском језику јављају и шире примери генитивно-акузативног синкретизма у мушком роду у множини (XIV–XV век) (према Mihaljević 2014: 19–20). Ова појава свакако заслужује више пажње у будућим истраживањима.

(17) њрѣ кто не би виде|л| кою силе беше анциле|ш| · на његове бы вор|ш|жно позна|л| о|д| кое|г| ороу|ж|а оусташе н не смеше гд просн|т| · дн|оме|д|ш| дн|тео-
ушевн|к| нн а|а|к|ш| ц|е|л|оушевн|к| · нн млагн снѣ ат|е|л|оуша кра|л| · нн старѣн
агамено|н| црѣ кон беше старѣн врѣме|н|мь н вите|л|ство|л| · нн др|ш|зи витезы
не смеше гд про|сн|т| · (2606/1–7).

Ови глаголи су, како се сматра, изворно везивали генитив (в. Кгус'ко2006²: 219), о чему траг чувају следећи примери из *Романа о Троји*:

(18) н прѣта|ш|ш| кра|а| екторовъ оцѣ · оу ношнн ча|ц| пріде нзъ трое · оу
грѣт|коу| конскѣ н искаше стана анцилешева · (257а/1–4);

(19) ово је мь|т| мон еда н сега млога мьта просн|ш| · кога |ц|мь омотн|л| оу
крѣвн мно|г| · (265а/4–5).

Први случај представља (једину у овој категорији) несумњиву потврду директног објекта у генитиву. Други ипак захтева опрез јер оружје у овом тексту има нарочит статус, те је понекад персонификовано и стога не би било необично да поприми форму карактеристичну за аниматне појмове.¹⁴

3. Генитив vs. акузатив директног објекта у изворној супинској конструкцији.¹⁵ Следећи пример из *Романа о Троји* привукао је нашу пажњу:

(20) н кьдъ бы|ц| третн днѣ н погѣ елена црѣца нгратн на палещроу · г|д|е беше
распета палѣцра на врѣгоу мора · где г|ц|пгѣ грѣ|т|кѣ нграхота таньць вогахоу ·
н то оуслнша парнжъ алѣн|д|ь ерѣ гре|д| црѣца елѣна на палѣщроу таньца воднтн
н нгратн · (232а/16–23).

У овом релативно кратком сегменту два пута се јавља комбинација истог глагола и исте именице у улози објекта, при чему је облик именице различит: у првом случају је то акузатив, у другом генитив. Кључна разлика у морфосинтаксичком окружењу, чини се, састоји се у следећем: именица у генитиву објекат је инфинитива (воднтн) који представља намерну допуну уз глагол кретања (гре|д|). Тај инфинитив налази се на позицији која је у језичкој прошлости била карактеристична за супин.

Балто-словенски¹⁶ супин по свом пореклу представља окамењени акузатив праиндоевропске глаголске именице на *-tīm*. Уколико је у његовој основи био

¹⁴ Уп. пример: на нје|л| бѣше ... н лакоин мь|т| орннѣ · кон вьз|д|а желеше на тронску крѣвь · напнтн се · (242а/2–6). В. Colić 2016: 44–45, напомена 26.

¹⁵ Захваљујем анонимном рецензенту, који ми је указао на термин *изворна супинска конструкција* као најподеснији.

¹⁶ Термин *балто-словенски* у овом раду употребљава се да означи заједничку особину балтских и словенских језика, без обзира на њихов однос у далекој језичкој прошлости. Кратак преглед теорија в. нпр. у Stanišić 2006: 123–127.

транзитивни глагол, изворно је захтевао објекатску допуну управо у генитиву (Večerka 1963: 209): док једни објашњење генитивне рекције налазе у номиналном пореклу супина (према Mihaljević 2014: 183–184), други сматрају да је такав облик изазван глаголом кретања и да је касније постао део супинске фразе (Večerka 1993: 225). Но, супин се већ у старословенском језику, будући изрази-то синтаксичко-семантички специфичан, показује као нестабилан, нарочито у млађим споменицима: посведочени су примери са објектом у акузативу, а сам супин повремено се замењује инфинитивом (према Večerka 1963: 210–211).

Из српског језика овај облик ишчезао је веома рано, још пре појаве првих писаних споменика. Као једини његов „траг“ наводе се краћи облици инфинитива (Belić 1973: 180), обични у многим штокавским дијалектима, мада су они заправо настали накнадним губљењем финалног *-и*, лишеног дистинктивне функције (Brozović–Ivić 1988: 35). Стога и сам наш пример и интерпретација генитива као супинског наслеђа на први поглед делују необично. Но, они то ипак нису. Наиме, А. Белић (1933: 268) сматрао је да је објекат у генитиву уз одређене глаголе (в. претходно поглавље) првобитно настао уз њихов супин и касније се генерализовао: иако се овакво објашњење у начелу не може прихватити (Gortan-Premk 1971: 102), оно отвара могућност да је супин оставио траг на облик допуне. И компаративна перспектива подржава наше тумачење. Рецимо, у литавском језику супин је на највећем делу територије изгубљен једначењем са инфинитивом, али падеж објекта таквог инфинитива остаје генитив (Ambrazas et al. 1997: 375), док се у украјинском генитив проширио и на објекте инфинитива који генетски нису повезани са супином (према Večerka 1963: 211).¹⁷ Не треба сасвим искључити могућност да је глагол водити у дубљој језичкој прошлости припадао онима који су захтевали генитивни облик допуне, мада се, с обзиром на шире морфосинтаксичко окружење, ипак чини вероватније да је, бар у овом примеру, реч о остатку супинског потенцијала.

Инфинитив на месту некадашњег супина у тексту је потврђен још два пута. Његов објекат је или у акузативу (пример 21), или је могуће двоструко тумачење (пример 13, н. рекоста доу походн нскати анцилеша):

(21) н тоу прінде єдїнь нменєць штитѣ витезь · питати кобь съ парижєць пастрєвнкєць · (224a/9–11).

4. Генитив vs. акузатив директног објекта уз негацију. Генитив као објекатска допуна негираних глагола представља дистинктивну особину балтских и

¹⁷Треба споменути и да је Ј. Винце (2008: 620) у хрватским, иако црквенословенским, споменицима забележила примере сасвим аналогне овом из *Романа о Троји*.

словенских језика¹⁸ – стога би, уместо *словенским генитивом*, како се то понекад чини(ло) у нашој литератури, прецизније било називати га *балто-словенским*¹⁹ (в. напомену 16). Две су теорије о његовом пореклу: тзв. аблативна и, како се чини, прихваћенија партитивна, према којој се генитивом истиче да радња не обухвата нити један део објекта (према Pirnat 2015: 22–23).

Већ у старословенским канонским споменицима приметно је продирање акузатива у сферу балто-словенског генитива. Ипак, у овој опозицији генитив је уобичајен и у сваком смислу немаркиран, док се акузатив појављује знатно ређе, готово искључиво у случајевима са јасном семантичком, синтаксичком или морфолошком мотивацијом (Večerka 1963: 208–209).²⁰

Кроз историју српског језика евидентно је повлачење генитива из негираних конструкција. Ову појаву је на материјалу српскохрватског, пре свега књижевног језика, почев од Вука, пратила Д. Гортан-Премк и закључила да на избор падежне форме пресудно утиче обележје (не)детерминисаности: детерминисани објекти преферирају акузатив, а недетерминисани генитив (Gortan-Premk 1971: 74). Запазила је и да „употребу акузатива, мада свакако много мање фреквентну, налазимо још у веома старом периоду”, с тим да је зависност падежа од (не)детерминисаности објекта тада била мање изражена (Gortan-Premk 1971: 83).

Слична размишљања, изношена углавном у вези с руским језиком, захваће-ним аналогним процесом, објединио је А. Тимберлејк (1986). Наиме, установио је систем категорија које одређују степен вероватноће да се у реченици са негираним глаголом појави генитив: то су референцијалност²¹ објекта, јачина

¹⁸ Спорадичних потврда има и у другим старим индоевропским језицима. У тим примерима, међутим, најчешће је присутно обележје партитивности у класичном смислу, те би се и у потврдној реченици очекивао генитив. Далеко је значајнији фински партитив, који представља системску паралелу балто-словенском генитиву. Док једни ову упадљиву сличност образлажу паралелним независним развојем, други сматрају да треба имати у виду и могућност међујезичког утицаја (према Pirnat 2015: 5, 20).

¹⁹ Ово термилошко запажање изнела је проф. др Јасмина Грковић-Мејџор.

²⁰ Појава акузатива подстакнута је: 1) семантички – у реторским питањима са негативном формом и позитивним значењем, после одређених императива и када се негација не односи на читаву реченицу; 2) синтаксички – када је реч о објекту инфинитива/партиципа као допуне негираног глагола, код формалног објекта са значењем времена, када је објекат пред негираним глаголом и у конструкцији акузатива са инфинитивом; 3) морфолошки – у случају заменице нити <же> и показне заменице у средњем роду. Треба истаћи да је чак и у свим овим категоријама далеко фреквентнији генитив (Večerka 1963: 205–208).

²¹ Уверени смо да Тимберлејков термин *individuality* и (не)детерминисаност Д. Гортан-Премк подразумевају исто. У овом раду определили смо се за *референцијалност* (објекта), будући да је, бар у овом случају, еквивалентан претходним терминима (в. Норрег – Thompson 1980: 255) и уједно обичнији, нарочито у новијим истраживањима (Partee 2008: 8).

негације и морфолошко разједначавање падежа (Timberlake 1986: 356).²² Тимберлејк сугерише да би ове тенденције могле важити и на ранијим синхроним пресецима и уједно имати дијахрони значај (Timberlake 1986: 258; в. и Норрег – Thompson 1980: 279).²³

У *Роману о Троји* забележено је 27 објеката негираног глагола код којих се са сигурношћу може одредити о ком је облику реч: њих 15 је у акузативу, а 12 у генитиву.

Властите именице, чији су референти јединствени и тиме сасвим одређени, по правилу су у акузативу (Gortan-Premk 1971: 74–75; Timberlake 1986: 339; Vince 2008: 681), а у овом тексту је то доследно:

(22) и доклѣ ꙗ елѣноушь прѣмлошевы|кѣ| оу велнко|лѣ| торноу · дотолѣ трою не можете оузѣти · (2396/12–14);²⁴

(23) и доклѣ кѣ|кѣ| камень надѣ тронскы|лѣ| врати дотолѣ прорѣкли соутѣ пр|о|р|тн|це како трою не можете оузѣти · (2396/14–17);

(24) юрѣ до съда аѣкшѣ ник|т|о не прѣможе · (265а/7);

(25) и никто не хоте г|ѣ|пю агоу|пѣ оузѣти оу скон де|л| · (2686/2–3).

Када је реч о заједничким аниматним именицама, у свим потврдама објекат представља именица *хкы*. Она уза себе увек има детерминатор са значењем посесије. Њен облик је по свој прилици условљен типом детерминатора (в. Gortan-Premk 1971: 74). У случају конгруентног атрибута, у виду присвојне заменице (примери 26 и 27), и у случају посесивног датива (пример 28), одабира се генитив. Уколико се уз именицу налази падежни атрибут у посесивном генитиву, она се формализује акузативом (пример 29):²⁵

²² Категорије су рашчлањене на низ опозиција, при чему свака представља крајње тачке континуума: што је објекат ближи левој тачки, мања је вероватноћа да ће се уобличи генитивом и аутоматски већа да ће то бити акузатив и обрнуто, што је ближи десној, генитив ће бити више, а акузатив мање вероватан избор. Тако, рецимо, референцијалност објекта обухвата следеће опозиције: *proper/common, concrete/abstract, count/mass, animate/inanimate, singular/plural, definite/indefinite, neutral/emphatic negation, topicalized/neutral, modified/unmodified* (Timberlake 1986: 339–344, 355–357). Што је објекат више детерминисан, мање је подложен квантификацији, која је природно окружење за појаву генитива (Timberlake 1986: 345).

²³ Иако засигурно не и једино, ово образложење, формулисано на основу савременог руског језика, са потенцијалним ширим импликацијама, чини се широко прихваћено (в. нпр. Норрег – Thompson 1980; Vince 2008; Pirnat 2015).

²⁴ В. ниже у овом поглављу пасус посвећен јачини негације и објектима инфинитива у функцији допуне негираних глагола.

²⁵ У грађи Д. Гортан-Премк (1971: 74) сви објекти детерминисани падежним атрибутима налазе се у акузативу. Да ли је тако обликована синтагма у извесном смислу когнитивно једно-

(26) ω црѣу агамене · ѡбн|л| соу твои витези кошоу|т| палеше г|ц|пгкє внає морьске · н нн кѣно|м| млтвомь не можемо ю оумолн|т| · дон|д|еже твоє хкєре не приведоутъ село н не оубынемо ю за кошоуту · н не оутинило жрѣтвѡ нон ω|т| нкє · (235б/15 – 236а/5);

(27) то ако не приве|д|шь сѣмо твоє хкєрѣ · то да знашь ерѣ си нашьль сѣбѣ сьмрь|т| · ... (236б/9–11);

(28) оу тоу ноцѣ авн се оу снѣ палешь г|ц|пгкє црѣу агаменоу · н ре|т| моу црѣу не оубнван си хкєрѣ остави мн ю жнвоу · н ѡ ю съхраню по не до|т|тоянню · (237а/10–14);

(29) докле не повратнѣ хкєрѣ крнжеоуша попа · не хоше|т| сн морь прѣстатн оу грѣ|т|скон вонсцѣ · (246а/16–19).

Личне заменице се због своје упућивачке природе одликују високим степеном референцијалности. Будући да су код заменица за мушки и средњи род генитив и акузатив увек синкретични, релевантна је само лична заменица за женски род. Она је у свим примерима у акузативу:

(30) ω црѣу агамене · ѡбн|л| соу твои витези кошоу|т| палеше г|ц|пгкє внає морьске · н нн кѣно|м| млтвомь не можемо ю оумолн|т| · дон|д|еже твоє хкєре не приведоутъ село н не оубынемо ю за кошоуту · н не оутинило жрѣтвѡ нон ω|т| нкє · (235б/15 – 236а/5);

(31) нлы не слышншь нан не вн|д|шь колнкоу кръвь пролнває|т| екторь кра|л| на дроужннуу твою · да хоше|т| онан кръвь прѣ|д| бгомы оузопнн|т| на тебе ако ю не освѣтншь · (250а/17–21).

И показна придевска заменица у средњем роду то такође упућује на претходно споменуто и већ у старословенском језику показује склоност ка акузативу (Večerka 1963: 208). Ипак, у *Роману о Троји* у обе потврде налази се у генитиву (примери 32 и 33), а исто важи и за заменицу која представља релативизатор у односној реченици са поновљеним инкорпорираним антецедентом (пример 34). Треба приметити и да је у овим примерима објекат тематизован (налази се на почетку фразе, пре предиката) и на тај начин истакнут, што је можда мотивисало појаву генитива:

(32) н ре|т| он о кшан|д|ра г|ц|пгкє посьгнн кь мнѣ н оутиннн моє хотѣннє · да те оутинню вєще нерелн цо хоше на прѣ|д| вн|т| · н те|м| да · се не похвалишь

ставнија, или је, бар у неким случајевима, употреба акузатива (и) стилски мотивисана – тешко је рећи.

како си нма|л̄| любовь съ пекорше|м| б̄гомь · ако-ли се похваалишь и ТОГАН ти не хоцоу ω|т|нетн · да оуѣнннннннн хоцоу да ти не вѣроують · (229а/11 – 229б/3);

(33) како ви|х| оубыль лежекта витеза оу своен старости · а несъ|м| ТОГА ѡ младости оуѣнннн|л| ннкьда али съда (257б/11–14);

(34) и оуслыша то аакша телмоннкь и изндѣ протнвоу ектороу кралю и оузѣ оу роу|к̄| велы|к̄| камн|к̄| · КОГА КАМЕНА не можахоу · в̄т · мѡжн днѣ|н̄|ноуты · (248а/7–11).

У наредним потврдама реч је о устаљеним изразима, у којима се генерално боље чува старије стање, и то са емфатичким маркером нн(-). Но, у примерима (35) и (36), иначе потпуно аналогним, објекатске синтагме уобличене су акузативом: чини се да је негација ипак ослабљена, будући да се не ради о прохибитиву (уп. *да ниси рекао ни речи*). У примеру (37) објекат глагола нѣматн је у генитиву, будући да овај глагол „значи одрицање имања (најчешће поседовања) објекта, и то одрицање је такво да се одриче имање и најмањег дела, и трунке, и трага” (Gortan-Premk 1971: 76):

(35) и тон чоувь агаменонь ц̄р̄ь и ωзлосрьдн се ве|л̄| · и не смѣше моу нн ѣд̄н̄ь ω|т| храбры|х| витезъ нн ЕДНОУ РЕТЬ поменотн : (236а/5–7);

(36) г|д|е бехота ви тьда храбры витезы · да не смѣхоте ц̄роу ННЕДНОУ РЕТЬ поменотн · (263а/18–19);

(37) ТН оу то|м| НН-ЈДНЕ не нмашь · (251б/5–6).

У примеру (38) нн је сигнал саставног односа међу објектима: облик првог од њих (псостн) није могуће са сигурношћу утврдити (в. ниже), док је код другог то акузатив:

(38) и оуста на ре|т̄| свою г|д|н̄ь аакша те|л̄|монн|к̄| · кон бѣ|ш̄| г̄н̄ь · ѡ-врьста цнта винове|х̄| ко|ж̄| · кон не можаше оутрѣпѣтн псостн дроугоу своєм|т̄|у нн СВЯТЬ БЫНОУ · нн г̄ц̄|ноу своєм|т̄|у · (261а/8–12).

Постојање јединствених глаголских лексема *жртвовати* и *ражалостити*, макар у савременом језику, сугерише снажну семантичку везу између апстрактних именица *жртва* и *жаль* и негираног глагола оуѣнннннннн. Негација се, дакле, односи на јединствену семантичку целину глагола и именица, чиме би се могла објаснити њихова акузативна форма:

(39) ω ц̄роу агамене · ѡвн|л̄| соу твон витезы кошоу|т| палеше г̄ц̄|пгнє виле морьске · и нн ѣд̄но|м| м̄твомь не можемо ю оумолн|т| · дон|д|еже твоє х̄кере

НЕ ПРИВЕДУТЬ СЕМО И НЕ ОУБЫНЕМО Ю ЗА КОШОУТОУ · И НЕ ОУГНННМО ЖРЪТВЪ НОН
ω|т| нѣе · (235б/15 – 236а/5);

(40) И НЕ ОУГННН ЖАДЬ БГОМЬ И ПР|О|Р|О|КОМЬ · (254а/19–20).

Акузативни облик објекта негираног глагола може се тумачити као последица аутоматизма и динамике говорне синтаксе, уколико му претходи објекат глагола у потврдном облику, који се регуларно граматикализује акузативом. Уз то, у примеру (41) реч је о истој именици (РАЗОУМѢШѢ КНИГОУ : НЕ ЗНАТАШЕ КНИГЪ), док се у примеру (42) запажа потпуни паралелизам реченичних структура (НЕГОВОУ ВѢРОУ ПРѢКРЪШНШЕ : НЕГОВОУ ВОЛОУ НЕ СЪБЛЮДОШЕ) :

(41) И ЕЛѢНА ЦРЦА РАЗОУМѢШѢ КНИГОУ · А МѢНЕЛОУШЬ ЦРЬ · НЕ ЗНАТАШЕ КНИГЪ ·
(231а/6–7);

(42) И СЛЫША ТО ПРѢМОУШЬ КРА|А| · КАКО АНЦНЛЕША ОУСТРЕЛНШЕ · ОЗЛОСРЪДН
СЕ ВЕ|А| · КЕРѢ НЕГОВОУ ВѢРОУ ПРѢКРЪШНШЕ · И НЕГОВОУ ВОЛОУ НЕ СЪБЛЮДОШЕ ·
(259б/4–7).

У примеру (43) налази се објекат негираног неличног глаголског облика, герунда претерита. Уобличен је генитивом:

(43) ГРЬ|Ц|СЦИ ОУРОВЕ И ПАГІНСКИ ВНТЕЗЫ ТАКОН ЛИ ГРѢ|Д|ТЕ НЕ ПОЧИТАВШЕ И НЕ
ОУЛАСКАВШЕ МОЕГА ГРОБА · (268б/13–15).

Именице средњег рода у овом тексту увек су у генитиву:

(44) И НЕ МОЖЕ СВОЕГА ВНТЕЖЬСТВА ОУТАНТИ · (242а/13–14);

(45) ω ПОТРОКОЛОУШОУ ІА ТИ НЕ БРАНЮ МОГА ПАРІЖА И МОГА ОРОУЖІА И МОГА
ЗНАЦЕНІА · (251а/6–7).

У наредном примеру именица КОРАБЛЬ по свој прилици је у генитиву:²⁶

(46) И НЕ ДАДѢ ОУЖЕКЫ ЕКТОРОУ КРАЛЮ ГРЬ|КЫ|Х| КОРАБЛИ · (244б/21–23).

Осврнућемо се и на зависност падежа објекта од јачине негације и од тенденције ка морфолошком разједначавању падежа.

Прва категорија односи се на објекте инфинитива у функцији допуне негираних глагола. Негација је у односу на инфинитив индиректна и ослабљена, те је већ у старословенском језику његов објекат²⁷ повремено у акузативу

²⁶ Уп. пр.: И БѢШЕ ЧИСЛО|А| · А · КОРАБЛИ · (233б/10). Можда је посредни аналогја према промени *i.

²⁷ У литератури на енглеском језику обележава се термином *long-distance genitive of negation* (Przepiórkowski 2000; Arkadiev 2015).

(50) н го(вораше) внтє|ж| не крьсман нища оударн нлн оу гръло нлн оу прьсн (269а/11–12);

(51) н анцнлєшь к нон нищарѣ не ѿ|т|вѣща · (2506/1).

У случају двеју именица *ĩ* промене не може се утврдити да ли је реч о генитиву једине или акузативу множине – истичемо да именица у примеру (53) највероватније има значење ‘почаст’:

(52) н оуста на ре|ѣ| свою г|д|нѣ лакша те|л|монн|к| · кон бѣ|ш| гнѣ · љ·-врѣста цнта бнковє|х| ко|ж| · кон не можахє оутрьпѣтн постн дроугоу своєл|ѿ|у нн срь|ѣ|быноу · нн г|ѣ|ноу своєл|ѿ|у · (261а/ 8–12);

(53) н оу тоу нош хбы|х| делона шарпедона · церона · пн|к|дена ал|к|ѣтора крон|х|ша · акша|н|др|х|ша · паркан|х|ша мєлона тог|н|та · перыда|л|нѣта · алко|л|тра · каропена пр|ѿ|р|ѿ|к н не|ѣ|стиваго крсона · кон тн |н| црѿу не хоте|ш| (2646/5–9).

Наравно, ту је и низ примера где је услед синкретизма генитива и акузатива једине код именица мушког рода са обележјем [живо +], као и код неких заменица, могуће двоструко тумачење падежа објекта. Највећи део таквих случајева у *Роману о Троји* односи се на личну заменицу га (пример 54), док се именице бележе тек спорадично (в. пример 45, та тн не браню мога парѣжа):

(54) н смылн се матєрн своєн н не хотѣ га погоубн|т| · (2226/3–4).

5. Закључна разматрања. Ситуација у старосрпском *Роману о Троји* из XV века очекивано сведочи о повлачењу генитива и надирању акузатива директног објекта.

За разматрање односа двају падежа у овом тексту релевантни су поједини глаголи визуалне перцепције (вндѣтн) и стремљења ка циљу (оупрашатн, нска-тн, проситн). Код сваког од њих (потенцијални) генитив јавља се у по једном примеру.²⁹ Пример са објектом у генитиву у изворној супинској конструкцији изненађујућ је, али и упитан, управо због своје усамљености. Када је реч о негираним конструкцијама, акузатив је забележен у 15 примера (55,56%), а генитив у 12 (44,44%) и може се рећи да је њихова дистрибуција условљена референцијалношћу објекта, јачином негације и тенденцијом ка морфолошком разједначавању падежа. Чини се да *Роман о Троји* представља слику периода који се одликује интензивном конкуренцијом двеју форми, у којој акузатив

²⁹ Незахвално је изводити прецизнију статистику јер се тај облик, осим генитивом, по правилу може тумачити и као акузатив синкретичан са генитивом услед обележја [живо +] или маркирања атипичног објекта. Притом се сви глаголи осим вндѣтн у тексту јављају у свега неколико примера. У сваком случају, број потврда наведен је претходно у раду.

постепено односи победу.³⁰ Добијени резултати моћи ће се јасније сагледати након испитивања текстова старосрпске пословноправне писмености.

У савременим дијалектима генитив се уз одређене глаголе среће „у Бачкој, Мачви, и, углавном, у западнијим, нарочито штокавским говорима” (према Gortan-Premk 1971: 100; в. и Grickat 2004²: 232). Супин је изгубљен у доисторијском периоду у развоју српског језика, а објекат у генитиву уз инфинитив који га је заменио до сада није посведочен. Чешћом употребом генитива у негираним конструкцијама одликују се говори источне Херцеговине и Босне, док је тенденција ка готово искључивој употреби акузатива забележена у неким говорима Црне Горе; у осталим дијалектима уочава се тежња ка ширењу акузатива (према Gortan-Premk 1971: 76–78).

Ситуација у савременим балтским и словенским језицима показује да постоји снажна корелација између облика допуне глагола одређених семантичких класа и облика допуне негираног глагола: у неким језицима је падеж објекта у оба случаја у начелу генитив (литавски и пољски), у другим су могуће обе форме (нпр. руски), а у трећим апсолутно доминира акузатив, док се генитив бележи у траговима (нпр. српски) (Kagan 2005: 8–9). Када је реч о супину, он је на највећем делу територије замењен инфинитивом са објектом у акузативу; сачуван је у доњолужичкосрпском језику и у делу словеначких дијалеката, где је падеж његовог објекта готово доследно акузатив (Grošelj 2014); с друге стране, у литавском је супин замењен инфинитивом, али облик објекта остаје генитив (Ambrazas et al. 1997: 375).

Намеће се питање која је семантичка компонента, заједничка трима разматраним категоријама, изазвала појаву генитива као иницијалног падежа директног објекта, те који је темељни узрок његовог каснијег истискивања од стране акузатива на знатном делу балто-словенске територије. У вези с глаголима и негацијом већ је уочено да би то могла бити њихова припадност сфери модалног (Kagan 2005). Постојећа истраживања се, међутим, по правилу заснивају на грађи из савремених језика (најчешће из руског). *Роман о Троји* једним својим примером, макар и непозданим, скреће пажњу на супин који, као интенционална допуна глагола кретања, овој претпоставци даје чвршћу потпору. Конструкције са обележјем иреалности одликују се ниским степеном семантичке транзитивности (Norper – Thompson 1980: 273). Оне уједно чине погодан окружење за појаву генитива, чија је природа метонимијска, тј. сигнала

³⁰ Ипак, не треба губити из вида примере са могућим двоструким тумачењем. Уколико би се, рецимо, облик одричне именичке заменице сматрао генитивом (уп. примере 49, 50, 51), две форме би биле једнако заступљене.

лизира делимично или, у овом случају, потпуно одсуство референта (Jakobson 1984: 72–76). Развојем синтаксичке транзитивности и граматикализацијом акузатива као падежа директног објекта, генитив се постепено уклања. Овај процес не захвата (једнаким интензитетом) читав балто-словенски простор. Његова периферија је архаична, с тим да се у литавско-пољском континууму генитив чини сасвим безбедан (Przeriórkowski 2000; Arkadiev 2015), док словеначки показује одређени помак (Pirnat 2015),³¹ можда стога што се налази у близини балканског језичког савеза (в. Grickat 2004²: 232), окружен језицима који су у овом смислу веома прогресивни.

Извор

1. Милутиновић, Милан, Петар Караангов (ур.) (1987), *Софијска илустрована Александрида*, Београд–Софија: Народна библиотека Србије – Народна библиотека „Кирил и Методиј”, 220а–273б.

Литература

1. Ambrazas, Vytautas et al. (1997), *Lithuanian Grammar*, Vilnius: Institute of the Lithuanian Language.
2. Arkadiev, Peter (2015), *Long-distance Genitive of Negation in Lithuanian*, <<http://ling.auf.net/lingbuzz/002413>> 1. 08. 2018.
3. Белић, Александар (1933), Радомир Б. Алексић. Језик Матије Антуна Рељковића, Београд, 1931, 155 стр. Библиотека Јужнословенског филолога бр. 4, *Јужнословенски филолог*, XII, 265–270.
4. Белић, Александар (1973), *Историја српскохрватског језика. Књ. II СВ. 2: Речи са конјугацијом. Предавања Др Александра Белића*, Београд: Научна књига.
5. Brozović, Dalibor, Pavle Ivić (1988), *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Zagreb: Jugoslavenski grafički zavod „Miroslav Krleža”.
6. Brugmann, Karl (1905), *Abrégé de grammaire comparée des langues indo-européennes*, <<https://archive.org/details/abrgdegrammaire00cunygooq>> 1. 08. 2018.
7. Vaillant, André (1977), *Grammaire comparée des langues slaves. Le syntax*, Paris: Klincksieck.
8. Вечерка, Радослав (1963), Синтаксис беспредложног родитељног падежа в старославјанском језику, *Исследования по синтаксису старославјанского языка*, Прага: Издательство Чехословацкой академии наук, 183–223.

³¹ Наиме, у словеначком језику је уз глаголе могућа појава оба падежа (према Kagan 2005: 9), мада је акузатив обичнији, док рецентнија истраживања указују на нестабилност генитива у негираним конструкцијама у савременом језику (Pirnat 2015).

9. Večerka, Radoslav (1993), *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax II. Die innere Satzstruktur*, Freiburg: Weiher.
10. Vince, Jasna (2008), Uzmak genitiva izravnoga objekta, *Slovo*, 56–57, 615–626.
11. Gebauer, Jan (1929), *Historická mluvnice jazyka českého, IV: Skladba*, Praha: Česká akademie věd a umění.
12. Гортан-Премк, Даринка (1971), *Акузативне синтагме без предлога у српскохрватском језику*, Библиотека Јужнословенског филолога 2, Београд: Институт за јужнословенске језике.
13. Грицкат, Ирена (2004²), *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
14. Грковић-Мејџор, Јасмина (1993), *Језик Псалтира из штампарије Црнојевића*, Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
15. Грковић-Мејџор, Јасмина (2007), *Списи из историјске лингвистике*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
16. Грковић-Мејџор, Јасмина (2013), *Историјска лингвистика. Когнитивно-типолошке студије*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
17. Grošelj, Robert (2014), The supine and the supine clause in South Slavic languages, *Zeitschrift für Slawistik*, 59, 3, 301–324.
18. Даничић, Ђ. (1874), *Историја облика српскога или хрватскога језика до свршетка XVII вијека*, <<https://archive.org/details/istorijaoblikasr00daniuoft/page/n3>> 28. 09. 2018.
19. Драгин, Наташа (2007), *Језик Теодосијевог Житија Светог Саве у препису монаха Марка из XIV века*, Нови Сад: Тиски цвет.
20. Jakobson, Roman (1984), *Russian and Slavic Grammar. Studies 1931–1981*, Berlin – New York – Amsterdam: Mouton Publishers.
21. Kagan, Olga (2005), *Genitive Case: A Modal Account*, <<http://linguistics.huji.ac.il/IATL/21/Kagan.pdf>> 1. 08. 2018.
22. Klenin, Emily (1987), Morphological Coding, Syntactic Change and the Modes of Historical Attestation: The Genitive-Accusative in Old Church Slavonic and Medieval East Slavic, *The Slavic and East European Journal*, 31,3, 404–419.
23. Kordić, Snježana (1995), *Relativna rečenica*, Zagreb: Znanstvena biblioteka Hrvatskog filološkog društva – Matica hrvatska.
24. Крысько, В. Б. (2006²), *Исторический синтаксис русского языка. Объект и переходность*, Москва: Издательский центр „Азбуковник“.
25. Kuryłowicz, Jerzy (1964), *The inflectional categories of Indo-european*, Heidelberg: Carl Winter – Universitätsverlag.
26. Маринковић, Радмила (1986), *Јужнословенски Роман о Троји, Роман о Троји. Роман о Александру Великом*, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга.

27. Mihaljević, Milan (2014), *Slavenska poredbena gramatika. 2. dio*, Zagreb: Školska knjiga.
28. Mochring, Horst R. (1959), *The Verb ἀκούειν in Acts IX 7 and XXII 9*, DOI: 10.2307/1560396.
29. Partee, Barbara (2008), *Negation, Intensionality and Aspect: Interaction with NP Semantics*, <https://www.researchgate.net/publication/266219988_Negation_Intensionality_and_Aspect_Interaction_with_NP_Semantics> 1. 08. 2018.
30. Pirnat, Žiga (2014), *Genesis of the Genitive of Negation in Balto-Slavic and Its Evidence in Contemporary Slovenian*, <https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/18309/01_Pirnat.pdf> 1. 08. 2018.
31. Przepiórkowski, Adam (2000), *Long Distance Genitive of Negation in Polish*, <<https://www.jstor.org/stable/24599819>> 1. 08. 2018.
32. Rešetar, Milan (1989), *Primorski leksionari XV. vijeka*, <<http://dizbi.hazu.hr/object/view/nPjpcG4Zem>> 1. 08. 2018.
33. RJAZU: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*, Zagreb: JAZU, 1880–1976.
34. Станишић, Вања (2006), *Увод у индоевропску филологију*, Београд: Чигоја штампа.
35. Стефановић, Марија (2008), *Категорија аниматности у српском и руском језику*, Нови Сад: Академска књига.
36. Timberlake, Alan (1986), *Hierarchies in the Genitive of Negation*, DOI: 10.2307/306765.
37. Hopper, Paul J., Sandra A. Thompson (1980), *Transitivity in Grammar and Discourse*, DOI: 10.2307/413757.
38. Цолић, Александра (2016), Односна реченица у Роману о Троји, *Прилози проучавању језика*, 47, 33–54.

Aleksandra L. Colić Jovanović
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Department of Serbian Language and Linguistics

GENITIVE VS. ACCUSATIVE OF DIRECT OBJECT IN *THE NOVEL ABOUT TROY*

Summary

The topic of this paper is the relationship between the genitive and the accusative of direct object in the Old Serbian *Novel About Troy* (XV century). The competition of two cases is attested in the following categories: 1) after verbs of certain semantic classes (verbs of perception and verbs of striving after a goal), 2) after the infinitive which replaced the supine and 3) in negative constructions. In the oldest stages of the Balto-Slavic branch, the genitive government was most likely the only possible, which later gradually started to be replaced with accusative forms.

The syntactic, semantic and statistical analysis was provided. After certain verbs and after the infinitive in the primary supine position the genitive is preserved only in traces. In negative constructions, the percentage ratio (55,56% accusative : 44,44% genitive) indicates a strong competition of two forms, with a slight advantage of the accusative, while the selection of case seems to be determined by hierarchies such as referentiality, the force of negation and morphological distinction of cases. In later stages of the Serbian language, the process of replacing the genitive with the accusative goes on, which is probably caused by the intensive development of syntactic transitivity.

Key words: Old Serbian language, direct object, genitive, accusative, *The Novel About Troy*.

Source

1. Milutinović, Milan, Petar Karaangov (ur.) (1987), *Sofijska ilustrovana Aleksandrida*, Beograd – Sofija: Narodna biblioteka Srbije – Narodna biblioteka „Kiril i Metodij”, 220a–273b.

References

1. Ambrazas, Vytautas et al. (1997), *Lithuanian Grammar*, Vilnius: Institute of the Lithuanian Language.
2. Arkadiev, Peter (2015), *Long-distance Genitive of Negation in Lithuanian*, <<http://ling.auf.net/lingbuzz/002413>> 1. 08. 2018.
3. Belić, Aleksandar (1933), Radomir B. Aleksić. *Jezik Matije Antuna Reljkovića*, Beograd, 1931, 155 str. Biblioteka Južnoslovenskog filologa br. 4, Južnoslovenski filolog, XII, 265–270.
4. Belić, Aleksandar (1973), *Istorija srpskohrvatskog jezika. KNj. II SV. 2: Reči sa konjugacijom. Predavanja Dr Aleksandra Belića*, Beograd: Naučna knjiga.
5. Brozović, Dalibor, Pavle Ivić (1988), *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Zagreb: Jugoslavenski grafički zavod „Miroslav Krleža”.
6. Brugmann, Karl (1905), *Abrégé de grammaire comparée des langues indo-européennes*, <<https://archive.org/details/abrgdegrammaire00cunygooq>> 1. 08. 2018.
7. Colić, Aleksandra (2016), Odnosna rečenica u Romanu o Troji, *Prilozi proučavanju jezika*, 47, 33–54.
8. Daničić, Đ. (1874), *Istorija oblika srpskoga ili hrvatskoga jezika do svršetka XVII vijeka*, <<https://archive.org/details/istorijaoblikasr00daniuoft/page/n3>> 28. 09. 2018.
9. Dragin, Nataša (2007), *Jezik Teodosijevog Žitija Svetog Save u prepisu monaha Marka iz XIV veka*, Novi Sad: Tiski cvet.
10. Gebauer, Jan (1929), *Historická mluvnice jazyka českého*, IV: Skladba, Praha: Česká akademie věd a umění.
11. Gortan-Premk, Darinka (1971), *Akuzativne sintagme bez predloga u srpskohrvatskom jeziku*, Biblioteka Južnoslovenskog filologa 2, Beograd: Institut za južnoslovenske jezike.
12. Grickat, Irena (2004²), *Studije iz istorije srpskohrvatskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
13. Grković-Mejdžor, Jasmina (1993), *Jezik Psaltira iz štamparije Crnojevića*, Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti.
14. Grković-Mejdžor, Jasmina (2007), *Spisi iz istorijske lingvistike*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
15. Grković-Mejdžor, Jasmina (2013), *Istorijska lingvistika. Kognitivno-tipološke studije*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

16. Grošelj, Robert (2014), The supine and the supine clause in South Slavic languages, *Zeitschrift für Slawistik*, 59, 3, 301–324.
17. Hopper, Paul J., Sandra A. Thompson (1980), *Transitivity in Grammar and Discourse*, DOI: 10.2307/413757.
18. Jakobson, Roman (1984), *Russian and Slavic Grammar*. Studies 1931–1981, Berlin – New York – Amsterdam: Mouton Publishers.
19. Kagan, Olga (2005), *Genitive Case: A Modal Account*, <<http://linguistics.huji.ac.il/IATL/21/Kagan.pdf>> 1. 08. 2018.
20. Klenin, Emily (1987), Morphological Coding, Syntactic Change and the Modes of Historical Attestation: The Genitive-Accusative in Old Church Slavonic and Medieval East Slavic, *The Slavic and East European Journal*, 31,3, 404–419.
21. Kordić, Snježana (1995), *Relativna rečenica*, Zagreb: Znanstvena biblioteka Hrvatskog filološkog društva – Matica hrvatska.
22. Kryš'ko, V. B. (2006²), *Istoričeski sintaksis ruskogo iazyka. Ob'ekt i perehodnost'*, Moskva: Izdatel'skii centr „Azbukovnik”.
23. Kuryłowicz, Jerzy (1964), *The inflectional categories of Indo-european*, Heidelberg: Carl Winter – Universitätsverlag.
24. Marinković, Radmila (1986), Južnoslovenski Roman o Troji, *Roman o Troji. Roman o Aleksandru Velikom*, Beograd: Prosveta – Srpska književna zadruga.
25. Mihaljević, Milan (2014), *Slavenska poredbena gramatika. 2. dio*, Zagreb: Školska knjiga.
26. Moehring, Horst R. (1959), *The Verb ἀρχοῦεν in Acts IX 7 and XXII 9*, DOI: 10.2307/1560396.
27. Partee, Barbara (2008), *Negation, Intensionality and Aspect: Interaction with NP Semantics*, <https://www.researchgate.net/publication/266219988_Negation_Intensionality_and_Aspect_Interaction_with_NP_Semantics> 1. 08. 2018.
28. Pirnat, Žiga (2014), *Genesis of the Genitive of Negation in Balto-Slavic and Its Evidence in Contemporary Slovenian*, <https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/18309/01_Pirnat.pdf> 1. 08. 2018.
29. Przepiórkowski, Adam (2000), *Long Distance Genitive of Negation in Polish*, <<https://www.jstor.org/stable/24599819>> 1. 08. 2018.
30. Rešetar, Milan (1989), *Primorski leksionari XV. vijeka*, <<http://dizbi.hazu.hr/object/view/nPjpcG4Zem>> 1. 08. 2018.
31. RJAZU: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*, Zagreb: JAZU, 1880–1976.
32. Stanišić, Vanja (2006), *Uvod u indoevropsku filologiju*, Beograd: Čigoja štampa.
33. Stefanović, Marija (2008), *Kategorija animatnosti u srpskom i ruskom jeziku*, Novi Sad: Akademska knjiga.
34. Timberlake, Alan (1986), *Hierarchies in the Genitive of Negation*, DOI: 10.2307/306765.
35. Vaillant, André (1977), *Grammaire comparée des langues slaves. Le syntax*, Paris: Klincksieck.

О односу генитива и акузатива директног објекта у Роману о Троји

36. Večerka, Radoslav (1963), Sintaksis bespredložnogo roditel'nogo padeža v staroslaviânskom iazyke, *Issledovaniâ po sintaksisu staroslaviânskogo iazyka*, Praga: Izdatel'stvo Āehoslovackoi akademii nauk, 183–223.
37. Večerka, Radoslav (1993), *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax II. Die innere Satzstruktur*, Freiburg: Weiher.
38. Vince, Jasna (2008), Uzmak genitiva izravnoga objekta, *Slovo*, 56–57, 615–626.

Preuzeto 30. 9. 2018.
Korekcije 7. 2. 2019.
Prihvaćeno 16. 2. 2019.